

Д. П. Євтєєва, кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України

ДЕРЖАВНА ЗРАДА VS ПОСАДОВИЙ КОЛАБОРАЦІОНІЗМ: ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ТА КВАЛІФІКАЦІЇ*

Постановка проблеми. Війна України з РФ спонукала вітчизняного законодавця скорегувати політику боротьби зі злочинністю в напрямі протидії, зокрема й кримінально-правовими засобами. Висловлене стосується й протидії небезпечним посяганням держави-агресора та її посадовців. Внаслідок цього у Кримінальному кодексі України (далі – КК, КК України) з'явилася низка нових статей. Так, у перші дні повномасштабного вторгнення було введено статтю 111¹ «Колабораційна діяльність»¹. У частинах 2, 5 та 7 цієї статті встановлено відповідальність за низку проявів, у тому числі й за так званий «посадовий колабораціонізм», який відбивається в добровільному працевлаштуванні у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у таких формах, як:

– зайняття посад, не пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (ч. 2), – умовно позначимо такі дії як «загальний посадовий колабораціонізм»;

– зайняття посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (шляхом призначення на відповідні посади) (ч. 5), – умовно позначимо це як «службовий колабораціонізм»;

– обрання до незаконних органів влади (ч. 5) – умовно позначимо такі дії як «виборний колабораціонізм»;

– зайняття посад у незаконних судових або правоохоронних органах (ч. 7), – умовно позначимо це «правоохоронним колабораціонізмом».

У свою чергу, у ст. 111 КК України ще з початку прийняття Кодексу було передбачено відповідальність за державну зраду. Цей злочин відбивається в діянні, умисно вчиненому громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України, та втілюється в таких формах, як: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України².

Існування відповідальності за розглядувані правопорушення в рамках окремих норм обумовило складнощі щодо їх розмежування, що виникли в процесі кваліфікації на практиці. Як убачається, проведення наукового аналізу окресленої проблеми може посприяти судовим та правоохоронним органам у здійсненні належної кримінально-правової оцінки дій осіб, які вчинили відповідні правопорушення, та уникненні помилок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання співвідношення та розмежування розглядуваних правопорушень висвітлювалися у працях таких науковців, як Н. О. Антонюк, К. Ю. Гончаренко, О. О. Книженко, О. О. Кравчук та М. С. Бон-

* Прімітка. Публікація підготовлена в межах виконання теми фундаментального дослідження «Теоретичні та правозастосовні проблеми кримінально-правового забезпечення основ національної безпеки та оборони України», яка розробляється в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України.

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>.

² Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

даренко, З. А. Загиней-Заболотенко, О. В. Зайцев, І. О. Медичський, Р. О. Мовчан, Є. О. Письменський, М. А. Рубашенко, А. С. Малетова та А. О. Глушенко, Н. В. Нетеса, М. І. Хавронюк та ін.

Проводячи співвідношення зазначених норм, переважна більшість дослідників указують на те, що норми стосовно колабораціонізму, зокрема й посадового, є спеціальними щодо норми про державну зраду. Зокрема, Є. О. Письменський та Р. О. Мовчан відмічають, що з певними застереженнями (стосовними ч. 1 та ч. 6 ст. 111¹ КК) колабораціонізм утворює спеціальний склад кримінального правопорушення стосовно державної зради як складу, що виступає основним. На їх переконання, законодавець заклав у норму щодо колабораційної діяльності ідею пом'якшити відповідальність за певні форми державної зради¹. Позицію, що колабораціонізм є спеціальною та привілейованою нормою щодо державної зради, висловлюють М. А. Рубашенко та О. В. Зайцев². Такі ж погляди притаманні О. О. Кравчуку й М. С. Бондаренко³, а також іншим дослідникам. І хоча питання співвідношення вказаних норм як загальної та спеціальної можливо вважати фактично вирішеним, однак питання їх розмежування та правильної кваліфікації залишається проблемним, на що зверталася увага в літературі. Так, в аналітичній записці, підготовленій коаліцією громадських організацій, що опікуються питаннями захисту прав постраждалих внаслідок збройної агресії проти України, на підставі аналізу слідчої та судової практики виокремлено основні труднощі застосування ст. 111¹, серед яких зазначено, зокрема, про відсутність критеріїв розмежування правопорушень за статтями 111 та 111¹, що створює проблеми подвійної кваліфікації та порушує принцип правової визначеності⁴.

¹ Письменський Є. О., Мовчан Р. О. 'Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність: дискусійні питання та спроба їх розв'язання' (2022) 6 Юридичний науковий електронний журнал 357 <http://lsej.org.ua/6_2022/79.pdf>.

² Рубашенка М. А. (ред) *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій: монографія* (Право, 2024) 418, 426 <<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20314>>.

³ Кравчук О. О., Бондаренко М. С. 'Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК' (2022) 3 Юридичний науковий електронний журнал 202 <<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/45>>.

⁴ Притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення колабораційної діяльності: аналіз діючого законодав-

На підставі викладеного основні спірні питання правозастосовної практики в цьому контексті можливо звести до таких: в яких випадках дії, що підпадають під ознаки норм із відповідальністю за посадовий колабораціонізм та за державну зраду, необхідно кваліфікувати лише за ст. 111¹ КК, в яких – лише за ст. 111 КК, а в яких – за сукупністю відповідних норм? Ураховуючи відсутність єдності слідчої та судової практики з цих питань та нагальну потребу у виробленні науково обгрунтованого підходу з чітким рішенням, дослідження проблеми співвідношення та розмежування посадового колабораціонізму та державної зради вбачається актуальним та своєчасним.

Метою цього дослідження є установлення співвідношення посадового колабораціонізму (частини 2, 5, 7 ст. 111¹ КК України) та державної зради (ст. 111 КК України), проведення їх розмежування, а так само вироблення правил кваліфікації у випадку конкуренції між цими нормами.

Виклад основного матеріалу.

Щодо співвідношення та розмежування посадового колабораціонізму та державної зради.

Співставлення зазначених норм дозволило виявити у державної зради та посадового колабораціонізму низку спільних та відмінних ознак. Основними спільними ознаками є такі: усі діяння посягають на основи національної безпеки України, вони мають формальний склад, вчиняються громадянами України з прямим умислом та на користь (в інтересах) інших держав. У свою чергу, відмінні ознаки, за якими може проводитися розмежування, відображені в таблиці 1.

Окрему увагу слід приділити таким розмежувальним ознакам, як характер та обсяг діяння. Норма за ст. 111 КК сформульована дуже широко в частині таких діянь, як перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, а також надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. У наукових джерелах перехід на бік ворога визначають як вступ громадянина України в контакт із державою, що перебуває з нею в стані війни; її організаціями чи їх представниками з метою надання допомоги в проведенні ворожої діяльності проти України; проведення такої діяль-

ства, практики його застосування та пропозиції щодо зміни законодавства: Аналітична записка (2022) 22 <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2022/12/zvit_zmina_ukr-2.pdf>.

Відмінні ознаки посадового колабораціонізму та державної зради

Ознаки	Посадовий колабораціонізм (частини 2, 5 та 7 ст. 111 ¹ КК)	Державна зрада (ст. 111 КК)
Характер та обсяг діяння	Зайняття певних посад у незаконних органах влади (діяння в диспозиціях описані конкретно; вузький обсяг дій)	Перехід на бік ворога в період збройного конфлікту; надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України (діяння в диспозиції описані абстрактно; широкий та невизначений обсяг дій)
Спрямованість дій	Не є обов'язковою	На шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України
Вигодонабувач	Держава-агресор	Будь-яка держава
Місце вчинення	Тимчасово окупована територія	Будь-яка територія

ності після встановлення контакту; вступ у контакт із військовими підрозділами, організаціями та представниками іноземної держави, що вступила у війну або збройний конфлікт з Україною, з метою надання допомоги цій державі в її бойових діях проти України після оголошення воєнного стану чи в разі збройного конфлікту¹. При цьому виділяють такі види переходу, як фізичний (перетин державного кордону України на територію ворожої держави) та інтелектуальний (надання допомоги іноземній державі / організації або їх представникам на території України)².

У свою чергу, під поняттям підривної діяльності розуміють будь-яку діяльність, пов'язану зі спробою зміни системи вищих органів державної влади нелегітимним шляхом, із втручанням у міжнародну або внутрішню політику України, зі спробою змінити її територію або знизити обороноздатність, з ужиттям заходів щодо посилення економічної залежності України від інших держав тощо³. Щодо правозастосовної практики, то у постановках Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 р. у справі № 756/4855/17 та від 04.10.2023 р. у справі № 759/9489/17 сформульована усталена позиція, згідно з якою в контексті положень ст. 111 КК України підривною діяльністю є дії іноземних держав, іноземних ор-

ганізацій або їх представників, спрямовані на підриг основ національної безпеки України та завдання істотної шкоди суверенітету, територіальній цілісності, недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України⁴.

Ураховуючи неконкретизованість та широту обсягу обох зазначених форм державної зради, як їх різновиди фактично можна розглядати й прояви посадового колабораціонізму. Власне, зайняття тієї чи іншої посади в незаконних органах можливо вважати проявом такої форми, як перехід на бік ворога, на що звертається увага в літературі⁵. Водночас подальша робота на посаді може мати ознаки надання допомоги у здійсненні підривної діяльності проти України.

Таким чином, із наведеної таблиці випливає, що досліджувані норми можна розглядати як такі, що перебувають у співвідношенні загальної (ст. 111 КК) та спеціальних (частини 2, 5, 7 ст. 111¹ КК) (за ознаками характеру та обсягу діянь, їх спрямованістю, вигодонабувачем та місцем їх вчинення).

Важливим чинником, який слід ураховувати при проведенні співвідношення, є й розміри санк-

¹ Бантишев О. Ф. Шамара О. В. *Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія* (Віртуальна реальність, 2014) 91.

² Тація В. Я., Тютюгіна В. І., Борисова В. І. (ред) *Кримінальне право України. Особлива частина: підручник* (Право, 2020) 35.

³ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. *Кримінальне право : навч. посібник* (Баїте, 2014) 820.

⁴ Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21.12.2022 р. у справі № 759/5737/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108225763>; постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 04.10.2023р. у справі № 759/9489/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086683>.

⁵ Письменський Є. О. *Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія* (Алерта, 2024) 331; Загінєй-Заболотенко З. 'До проблеми кваліфікації окремих проявів колабораційної діяльності' *Проблеми протидії колабораційній діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії РФ проти України* : зб. матер. наук. – практ. сем. (Київ, 04.11.2024) 55.

Ступінь тяжкості державної зради та посадового колабораціонізму

Посадовий колабораціонізм (частини 2, 5 та 7 ст. 111 ¹ КК)	Державна зрада (ст. 111 КК)
ч. 2 (загальний посадовий колабораціонізм) – <i>кримінальний проступок</i> : позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.	ч. 1 (основний склад) – <i>особливо тяжкий злочин</i> : позбавлення волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.
ч. 5 (колабораціонізм службових осіб та виборний колабораціонізм) – <i>тяжкий злочин</i> : позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої	ч. 2 (кваліфікуюча ознака – в умовах воєнного стану) – <i>особливо тяжкий злочин</i> : позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі, з конфіскацією майна
ч. 7 (правоохоронний колабораціонізм) – <i>особливо тяжкий злочин</i> : позбавлення волі на строк від дванадцяти до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.	

цій за досліджувані правопорушення та ступінь їх тяжкості, виходячи з класифікації кримінальних правопорушень за ст. 12 КК України (таблиця 2).

Як убачається із санкцій, посадовий колабораціонізм за ч. 2 та ч. 5 ст. 111¹ КК виступає привілейованими складами щодо державної зради (за ч. 2 різниця в санкціях доволі суттєва, а за ч. 5 незначна – в одну позицію ступеня тяжкості). Також привертає увагу співвідношення правоохоронного колабораціонізму (за ч. 7 ст. 111¹ КК) та державної зради: при однаковому розмірі основного та додаткового факультативного покарань санкція за правоохоронний колабораціонізм (на відміну від санкції за державну зраду) передбачає обов'язкове додаткове покарання, а тому вона є більш суворою за державну зраду¹.

Отже, загальний посадовий колабораціонізм (ч. 2 ст. 111¹ КК) законодавець оцінює як найменш суспільно небезпечний вид державної зради й відносить його до проступків; виборний та службовий колабораціонізм (ч. 5 ст. 111¹ КК) є тяжкими злочинами та оцінюються законодавцем дещо менш суворо, ніж державна зрада. У свою чергу, право-

охоронний колабораціонізм (ч. 7 ст. 111¹ КК), навпаки, є злочином, що карається навіть більш суворо, ніж державна зрада (за основним складом).

Щодо правил кваліфікації.

Стосовно правил кваліфікації у ситуації конкуренції загальних і спеціальних норм у вітчизняній судовій практиці застосовується традиційний підхід, що передбачає пріоритет спеціальної норми перед загальною. Так, згідно з абз. 3 п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки» від 04.06.2010 р. № 7, якщо за певне діяння передбачено відповідальність загальною і спеціальною (за об'єктом посягання, суб'єктом злочину тощо) нормами Особливої частини КК, таке діяння кваліфікується, як правило, за спеціальною нормою Особливої частини КК і додаткової кваліфікації за загальною нормою не потребує². При цьому необхідно зауважити, що відступ від зазначеного правила вирішення конкуренції загальної та спеціальної кримінально-правових норм може порушити такий принцип кримінального права, як двічі за одне й те саме (*non bis in idem*). Цей принцип відображається

¹ Примітка. Разом із тим для більшої об'єктивності такого порівняння слід відмітити, що за умов воєнного стану вчинення державної зради кваліфікується за ч. 2 ст. 111 КК за відповідною кваліфікуючою ознакою, яка передбачає два види основних покарань (максимальне строкове позбавлення волі або довічне позбавлення волі), що, певна річ, є кваліфікацією більш суворою за ч. 7 ст. 111¹ КК.

² Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10/conv#Text>

в Конституції України, згідно зі ст. 61 якої ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Щодо цього питання в рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Franz Fischer v. Austria» від 29 травня 2001 р. зазначено, що немає потреби в покаранні за правопорушення, яке повністю охоплюється іншим правопорушенням; для вирішення питання про порушення правила «*non bis in idem*» слід установити, чи мають ці правопорушення одні й ті самі суттєві ознаки¹.

У зв'язку із зазначеним можна вивести *правило*, за яким кваліфікацію дій особи, які виразилися в зайнятті посади у створених на тимчасово окупованій території незаконних органах влади та діяльності на цій посаді, необхідно здійснювати лише за відповідними частинами ст. 111¹ КК як за спеціальними нормами. Разом із тим важливо підкреслити, що при цьому мова йде про кримінально-правову оцінку саме діяльності особи в межах виконання нею своїх трудових обов'язків, передбачених для її посади.

У слідчій та судовій практиці можна спостерігати помилки при кваліфікації дій осіб у подібних ситуаціях. Так, у вироку Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18.12.2024 р. у справі № 161/7789/24 особу було засуджено за правопорушення, передбачені ч. 2 ст. 111 та ч. 5 ст. 111¹ КК України. Згідно з відбитими в судовому рішенні обставинами, ОСОБА_7, будучи громадянкою України, з власної ініціативи, перебуваючи на тимчасово окупованій території Мелітопольської територіальної громади, не пізніше 22.12.2022 р., зайняла посаду, мовою оригіналу «заместителя директора департамента культуры, спорта и молодежи военно-гражданской администрации г. Мелитополь», тобто посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих функцій у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території. Надалі ОСОБА_7, виконуючи свої функціональні обов'язки за цією посадою, упродовж тривалого періоду здійснювала покладені на неї окупаційною владою функції, у тому числі: реалізацію незаконної політики держави-агресора у сфері культури, мистецтва, охорони культурної спадщини, вивезення і повернення культурних ціннос-

тей, спорту, молодіжної політики й туризму, мовної політики, а також інших функціональних обов'язків для подальшого встановлення окупаційної влади, чим надала державі-агресору та її окупаційній адміністрації допомогу в проведенні підривної діяльності проти України.

У підсумку суд визнав винною зазначену особу в державній зраді (у формах переходу на бік ворога в умовах воєнного стану та наданні державі-агресору та її окупаційній адміністрації допомоги в проведенні підривної діяльності проти України), а також у посадовому колабораціонізмі².

З аналізу наведеного вироку випливає, що за сукупністю двох зазначених злочинів особу було засуджено за діяння, що виразилося в зайнятті відповідної посади та виконанні обов'язків у межах цієї посади. На нашу думку, цю особу було двічі засуджено за одне й те саме, а тому така кваліфікація є помилковою. За описаних у судовому рішенні обставин дії особи мають кваліфікуватися лише за ч. 5 ст. 111¹ КК України.

Аналогічну помилкову кваліфікацію, за якою особи за зайняття певних посад та діяльність на них у межах виконання їх трудових обов'язків одночасно були засуджені за посадовий колабораціонізм та державну зраду за сукупністю злочинів та внаслідок чого порушувався принцип *non bis in idem*, можна спостерігати й в інших судових рішеннях, зокрема, у вироках Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у справі № 308/4920/23 від 06.12.2023 р.³, Соснівського районного суду м. Черкаси від 01.05.2025 р. у справі № 712/4479/24⁴, Херсонського міського суду Херсонської області від 14.04.2025 р. у справі № 766/11746/23⁵ та ін.

Таким чином, доречно ще раз відмітити, що *кваліфікація дій особи, які виразилися лише у виконанні нею трудових функцій за посадою, що вона займає в незаконному органі влади на окупованій території, має відбуватися лише за відповідною частиною (2, 5 або 7) ст. 111¹ КК Укра-*

¹ Case of «Franz Fischer v. Austria». Judgment. 29 May 2001 (Application no. 37950/97). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre-press?i=001-59475>.

² Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18.12.2024 р. у справі № 161/7789/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123917796>.

³ Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 06.12.2023 у справі № 308/4920/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115534576>.

⁴ Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 01.05.2025 р. у справі № 712/4479/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127013973>.

⁵ Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 14.04.2025 р. у справі № 766/11746/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127046781>.

їни. Кваліфікація таких дій за сукупністю кримінальних правопорушень за відповідними частинами ст. 111¹ КК та ст. 111 КК є помилковою.

Розглядаючи окреслені проблеми, вбачається за доцільне приділити окрему увагу кваліфікації такого кейсу, який умовно назовемо «*колабораціонізм державного службовця*». Так, на практиці можна спостерігати відсутність єдиного підходу до кваліфікації дій осіб, які до окупації певної території працювали на державній службі в органах державної влади України, а під час її окупації стали працювати в незаконних органах влади.

Щодо цього викликає інтерес певна «формула», відзначена щонайменше у п'яти вирокх Малиновського (Хаджибейського) районного суду м. Одеси від 11.12.2023 р. у справі № 521/8492/23¹, від 13.12.2024 р. у справі № 521/9506/23², від 24.12.2024 р. у справі № 521/9488/23³, від 14.04.2025 р. у справі № 521/9499/23⁴ та від 24.06.2025 р у справі № 521/5204/23⁵. В указаних рішеннях відбита позиція, що «у випадку, якщо державний службовець переходить на бік ворога, має місце державна зрада; якщо звичайний громадянин, то це колабораційна діяльність». У чотирьох указаних вирокх (крім останнього) за ч. 2 ст. 111 КК України (як державна зрада, вчинена в умовах воєнного стану) були засуджені чотири працівники однієї і тієї самої виправної колонії, які, працюючи в цій установі у статусі державних службовців правоохоронного органу до окупації певної території, під час окупації залишилися на цій території та стали працювати в незаконних органах у сфері виконання покарань. На нашу думку, із цим підходом погодитися неможна, ураховуючи такі обставини.

Статус державного службовця дійсно має свої особливості. Перебування на державній службі

становить особливий вид праці, що оплачується з державного бюджету, має специфічне коло повноважень, пов'язане з виконанням функцій держави та підзвітністю державі. Окрім того, кожен державний службовець публічно складає присягу, в якій він зобов'язується вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, честь держави, з гідністю нести високе звання державного службовця та сумлінно виконувати свої обов'язки (ст. 36 Закону України «Про державну службу»)⁶. У зв'язку з цим перехід на службу в незаконні органи держави-агресора особи, яка мала статус державного службовця до моменту окупації та складала відповідну присягу, має помітно більший рівень суспільної небезпечності, ніж якщо його вчинив пересічний громадянин України (який не був державним службовцем).

Разом із тим, на наш погляд, кваліфікувати такі дії як державну зраду немає підстав із таких міркувань. Як зазначалося вище, посадовий колабораціонізм є спеціальним видом державної зради, що має свою специфіку, котра відбивається як у ступені суспільної небезпечності, так і характері таких дій (що виражається в зайнятті певних посад у незаконних органах держави-агресора на окупованій території). Відповідальність за нього виділена в окремі норми з привілейованими (ч. 2 та ч. 5) або кваліфікованим (ч. 7) складами. При цьому в нормах частин 2, 5 та 7 статті 111¹ та ст. 111 КК немає вказівок (ані безпосередніх, ані опосередкованих) на наявність або відсутність такої ознаки суб'єкта, як перебування на державній службі. Таким чином, зазначена особа може бути суб'єктом як посадового колабораціонізму, так і державної зради. Підстав до звуженого тлумачення норм щодо посадового колабораціонізму в цьому контексті немає.

Ураховуючи зазначене вище, вбачається, що *дії особи, яка до окупації перебувала на державній службі в органах державної влади України, а під час окупації зайняла посаду в незаконних органах влади та виконувала функції в межах трудових обов'язків за цією посадою, мають кваліфікуватися лише за відповідними частинами ст. 111¹*

¹ Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 11.12.2023 р. у справі № 521/8492/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115740967>.

² Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 13.12.2024 р. у справі № 521/9506/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123740141>.

³ Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 24.12.2024 р. у справі № 521/9488/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124016391>.

⁴ Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 14.04.2025 р. у справі № 521/9499/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126556155>.

⁵ Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 24.06.2025 р. у справі № 521/5204/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128336556>.

⁶ Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

КК України як посадовий колабораціонізм, тобто лише за спеціальними нормами. Стосовно того, що такі дії вчиняються колишніми державними службовцями, то зазначена обставина може бути врахована при призначенні покарання.

Як ілюстрацію таких випадків можливо навести вищезазначений вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 11.12.2023 р. у справі № 521/8492/23, за яким ОСОБУ_1 було засуджено за державну зраду за ч. 2 ст. 111 КК за таких обставин. Будучи громадянином України, займаючи посаду молодшого інспектора відділу нагляду та безпеки державної установи – виправної колонії, яка входить до осіб молодшого начальницького складу, будучи працівником правоохоронного органу, перебуваючи на території м. Херсона, порушивши присягу з власної ініціативи, добровільно у період часу з червня по листопад 2022 року, займав посаду у підпорядкованому окупаційній адміністрації РФ незаконно створеному органі – мовою оригіналу «младшего инспектора отдела надзора и безопасности Северной исправительной колонии Управления службы исполнения наказаний по Херсонской области Федеральной службы исполнения наказаний», тим самим завдаючи своїми діями шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканості, обороноздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України шляхом становлення та дії правоохоронної гілки окупаційної влади РФ на території Херсонської області. Суд кваліфікував дії обвинуваченого ОСОБА_5 за ч. 2 ст. 111 КК як державну зраду у формі переходу на бік ворога в період збройного конфлікту, вчиненого в умовах воєнного стану¹.

Таким чином, суд кваліфікував як державну зраду дії особи, яка працювала державним службовцем правоохоронного органу до окупації, а в період окупації стала працювати в незаконних органах, створених на окупованих територіях. Проаналізувавши чотири вищезазначені вирокі Малиновського (Хаджибейського) районного суду м. Одеси (окрім останнього), можна стверджувати, що за аналогічних обставин як державна зрада були кваліфіковані дії й інших засуджених осіб. У цьому випадку з наведеною кваліфікацією погодитися неможна через аргументи, викладені нами вище,

і такі дії мають кваліфікуватися як правоохоронний колабораціонізм за ч. 7 ст. 111¹ КК. Слід відмітити, що справа № 521/8492/23 привернула увагу й інших дослідників, зокрема й Є. О. Письменського, який у підсумку також дійшов висновку про помилковість рішення суду².

Приклади такого хибного підходу до кваліфікації можливо навести і зі слідчої практики. Так, відповідно до інформації на сайті Луганської обласної прокуратури, у вересні 2022 р. повідомлено про підозру у державній зраді заступнику начальника Старобільського райуправління ДСНС Луганщини, який у період протистояння російському агресору зрадив присязі та перейшов на бік ворога (ч. 2 ст. 111 КК України). Слідством встановлено, що підозрюваний пройшов співбесіду з представниками держави-агресора та добровільно обійняв «керівну посаду» у так званому «МЧС» тимчасово окупованого Старобільського району Луганської області. У травні 2022 року його призначили «начальником Старобельского государственного пожарно-спасательного отряда МЧС ЛНР»³. Таку ж кваліфікацію отримали й дії особи, яка в зазначеному незаконному органі обіймала посаду «заступника начальника загону – начальника відділення наглядово-профілактичної діяльності Старобільського державного пожежно-рятувального загону МНС ЛНР»⁴. Виходячи з вищенаведених аргументів, в обох випадках кваліфікація зазначених осіб мала б відбуватися лише за ч. 7 ст. 111¹ КК України.

Разом із тим на практиці можуть мати місце випадки, за яких допустимою є кваліфікація за сукупністю розглядуваних кримінальних правопорушень.

Приклад 1. Якщо особа, працюючи в створених на тимчасово окупованій території незаконних органах влади, здійснює певну діяльність, що підпадає під ознаки державної зради й виходить

² Письменський Є. О. *Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія* (Алерта, 2024) 331.

³ Заступнику начальника райуправління ДСНС Луганщини, який почав працювати на ворога, повідомлено про підозру у держзраді (Луганська обласна прокуратура. 15.09.2022) с. 79-83 <https://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=319784&fp=60>.

⁴ Зрадив Україну та обійняв керівну посаду у псевдоструктурі окупантів – посадовцю ДСНС Луганщини повідомлено про підозру (Луганська обласна прокуратура 22.08.2022) <https://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=318532&fp=30>.

¹ Вирок Малиновського районного суду м. Одеси від 11.12.2023 р. у справі № 521/8492/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115740967>.

за межі передбачених для її посади трудових обов'язків, то зазначені дії можуть бути кваліфіковані за сукупністю відповідної частини ст. 111¹ КК як посадовий колабораціонізм та ст. 111 КК як державна зрада (за відсутності ознак інших спеціальних щодо останньої норм). Варто відзначити, що на цей аспект звертають увагу також зокрема М. А. Рубашенко й О. В. Зайцев¹.

Приклад 2. Якщо особа в умовах окупації спочатку вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради, а вже після їх вчинення зайняла певну посаду в незаконних органах влади, то такі дії можуть бути кваліфіковані за сукупністю розглядуваних норм. Такий приклад описано у вирокі Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 08.07.2024 р. у справі № 331/4882/23, що був залишений без змін судами апеляційної та касаційної інстанцій, в якому ОСОБА_7 визнано винуватим у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 111 та ч. 7 ст. 111¹ КК України. Відповідно до обставин справи, ОСОБА_7, будучи громадянином України, працівником правоохоронного органу – рибоохорони, перебуваючи на посаді провідного державного інспектора відділу рибоохоронного патруля Державного агентства меліорації та рибного господарства України, у період з 27.02.2022 р. по 04.03.2022 р. надав добровільну згоду на співпрацю з окупаційною владою рф та з 04.03.2022 р. перейшов на бік ворога в умовах воєнного стану й почав надавати допомогу окупаційній адміністрації рф: ОСОБА_7 добровільно виконував вказівки й розпорядження керівників окупаційної адміністрації рф у м. Бердянську, а саме: від імені та в інтересах окупаційної адміністрації рф здійснював чергування та контроль за заборонаю лову суб'єктами господарювання водних біоресурсів на тимчасово окупованій території України під Державним Прапором України; за використанням знарядь добування водних біоресурсів; за виловом, а також передачею виловлених суб'єктами господарювання водних біоресурсів на пункт прийому в інтересах та на користь окупаційної влади рф, у сукупності своїми діями завдаючи шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканості,

¹ Рубашенка М. А. (ред) *Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та реінтеграції територій: монографія* (Право, 2024) 426, 427 <<https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20314>>.

обороздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України. Крім того, ОСОБА_7, діючи умисно, з метою підтримання окупаційної влади, встановленої збройними формуваннями рф, 28 березня 2022 р. добровільно зайняв посаду інспектора незаконного правоохоронного органу, мовою оригіналу «Охраны окружающей природной среды и водных биоресурсов в г. Бердянске», створеного на тимчасово окупованій території².

Із зазначеного випливає висновок про те, що за сукупністю кримінальних правопорушень за частинами 2, 5 або 7 ст. 111¹ КК України та ст. 111 КК України кваліфікація є можливою у випадках: а) якщо особа, обіймаючи посаду в незаконних органах влади на окупованій території, вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради та виходять за межі передбачених для її посади трудових обов'язків; б) якщо особа в умовах окупації спочатку вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради, а вже після їх вчинення зайняла певну посаду в незаконних органах влади³.

Висновки. Проведене дослідження надало можливість отримати такі результати.

1. Норми стосовно посадового колабораціонізму (частини 2, 5 та 7 ст. 111¹ КК України) є спеціальними щодо норми про державну зраду (с. 111 КК України).

Явними ознаками, за якими можуть бути розмежовані посадовий колабораціонізм та державна зрада, є такі:

– обсяг та характер діянь (у ст. 111 КК – широкий та невизначений обсяг дій; за частинами 2, 5, 7 ст. 111¹ КК – конкретизований та вузький обсяг дій, як-от: зайняття певних посад у незаконних органах влади);

² Постанова Верховного Суду у справі № 331/4882/23 від 21.07.2025 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129086839>.

³ Висновки, наведені в цій публікації, були апробовані на науковому заході у доповіді: Євтеєва Д. П. 'До питання розмежування посадового колабораціонізму (частини 2, 5, 7 ст. 111¹ КК України) та державної зради (ст. 111 КК України)' Правове забезпечення основ національної безпеки України в умовах війни: проблеми теорії та правозастосування: зб. матер. круглого столу. (Харків, 17.10.2025) <https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2025/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2_2025_%D0%9D%D0%94%D0%86-%D0%92%D0%9F%D0%97_%D0%BF%D0%B2.pdf>.

- спрямованість (у ст. 111 КК – на шкоду безпеці та інтересам України; за частинами 2, 5, 7 ст. 111¹ КК така спрямованість не є обов’язковою);
- місце вчинення діяння (у ст. 111 КК – будь-яка територія; за частинами 2, 5, 7 ст. 111¹ КК – тимчасово окупована територія);
- вигодонабувач (у ст. 111 КК – будь-яка держава; за частинами 2, 5, 7 ст. 111¹ КК – держава-агресор).

2. При конкуренції норм щодо посадового колабораціонізму та державної зради пропонуються такі правила кваліфікації.

А. Кваліфікація дій особи, що виразилися лише у виконанні нею трудових функцій за посадою, яку вона займає в незаконному органі влади на окупованій території, має відбуватися лише за відповідною частиною (2, 5 або 7) ст. 111¹ КК України. Як посадовий колабораціонізм за відповідною

частиною ст. 111¹ КК України слід кваліфікувати також і дії особи, яка до окупації перебувала на державній службі в органах державної влади України, а під час окупації зайняла посаду в незаконних органах влади та виконувала функції у межах трудових обов’язків за цією посадою.

Б. За сукупністю кримінальних правопорушень за частинами 2, 5 або 7 ст. 111¹ КК України та ст. 111 КК України кваліфікація є можливою у випадках:

1) якщо особа, обіймаючи посаду в незаконних органах влади на окупованій території, вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради та виходять за межі передбачених для її посади трудових обов’язків;

2) якщо особа в умовах окупації спочатку вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради, а вже після їх вчинення зайняла певну посаду в незаконних органах влади.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 03 berez. 2022 №2108-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (in Ukrainian).
2. Pro derzhavnu sluzhbu: Zakon Ukrainy vid 10 grud. 2015 №889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (in Ukrainian).
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05 kvit. 2001 №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (in Ukrainian).

Cases

4. Pro praktyku zastosuvannia sudamy kryminalnoho zakonodavstva pro povtornist, sukupnist i retsydyv zlochyniv ta yikh pravovi naslidky [On the practice of courts applying criminal legislation on repetition, aggregation and recurrence of crimes and their legal consequences] : postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04 cherv. 2010 r. №7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-10/conv#Text> (in Ukrainian).
5. Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 21.07.2025 p. (sprava №331/4882/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129086839> (in Ukrainian).
6. Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 21.12.2022 (sprava №759/5737/17). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108225763> (in Ukrainian).
7. Postanova Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 04.10.2023 (sprava №759/9489/17). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086683> (in Ukrainian).
8. Case of «Franz Fischer v. Austria». Judgment. 29 May 2001 (Application no. 37950/97). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre-press?i=001-59475> (in English).
9. Vyrok Lutskoho miskraionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 18.12.2024 r. (sprava №161/7789/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123917796>. (in Ukrainian).
10. Vyrok Uzhhorodskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti vid 06.12.2023 r. (sprava №308/4920/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115534576> (in Ukrainian).
11. Vyrok Sosnivskoho raionnoho sudu m. Cherkasy vid 01.05.2025 r. (sprava №712/4479/24). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127013973>. (in Ukrainian).
12. Vyrok Khersonskoho miskoho sudu Khersonskoi oblasti vid 14.04.2025 r. (sprava №766/11746/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127046781> (in Ukrainian).

13. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 11.12.2023 r. (sprava № 521/8492/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115740967> (in Ukrainian).
14. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 13.12.2024 r. (sprava № 521/9506/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123740141> (in Ukrainian).
15. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 24.12.2024 r. (sprava № 521/9488/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124016391> (in Ukrainian).
16. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 14.04.2025 r. (sprava № 521/9499/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126556155> (in Ukrainian).
17. Vyrok Malynovskoho raionnoho sudu m. Odesy vid 24.06.2025 r. (sprava № 521/5204/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128336556> (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

1. Bantyshev O. F., Shamara O. V. *Kryminalna vidpovidalnist za zlochyyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy (problemy kvalifikatsii): monohrafiia* [Criminal liability for crimes against the foundations of national security of Ukraine (qualification issues): monograph] (Virtualna realnist, 2014) 197 (in Ukrainian)
2. Dudorov O. O., Khavroniuk M. I. *Kryminalne pravo : navch. posibnyk / za zah. red. M. I. Khavroniuka* [Criminal law: a textbook] (Vaite, 2014) 944 (in Ukrainian)
3. Pysmenskyi Ye. O. *Kryminalno-pravovi problemy protydii kolaboratsiinii diialnosti: monohrafiia* [Criminal and legal problems of counteracting collaboration: monograph] (Alerta, 2024) 438 (in Ukrainian)

Edited books

4. Rubashchenka M. A. (red) *Kolaboratsionizm na tymchasovo okupovanykh terytoriiakh: problemy pravovoi otsinky, harantuvannia prav i svobod liudyny ta reintehratsii terytorii: monohrafiia* [Collaborationism in temporarily occupied territories: problems of legal assessment, guaranteeing human rights and freedoms and reintegration of territories: monograph] (Pravo, 2024) 576 (in Ukrainian).
5. Tatsiia V, Borysova V, Tiutiuhina V (red) *'Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna: pidruchnyk'*. 6-te vydannia [Criminal law of Ukraine. General part: textbook. 6th edition] (Pravo, 2020) 768 (in Ukrainian).

Journal articles

6. Pysmenskyi Ye. O., Movchan R. O. 'Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy pro kolaboratsiinu diialnist: dyskusiini pytannia ta sprobа yikh rozviazannia' [Novels of the criminal legislation of Ukraine on collaborative activities: discussion questions and an attempt to resolve them] (2022) 6 Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal 356–360 <http://lsej.org.ua/6_2022/79.pdf> (in Ukrainian).
7. Kravchuk O. O., Bondarenko M. S. 'Kolaboratsiina diialnist: nauko-vo-praktychnyi komentar do novoi statti 111–1 KK' [Collaboration activity: scientific and practical commentary on the new Article 111–1 of the Criminal Code] (2022) 3 Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal 202 (in Ukrainian).

Analytical reports

8. Prytiahnennia do kryminalnoi vidpovidalnosti za vchynennia kolaboratsiinoi diialnosti: analiz diiuchoho zakonodavstva, praktyky yoho zastosuvannia ta propozytsii shchodo zminy zakonodavstva: Analitychna zapyska [Criminal prosecution for collaborative activities: analysis of current legislation, practice of its application and proposals for amending the legislation: Analytical note]. 2022. 28 s. <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2022/12/zvit_zmina_ukr-2.pdf> (in Ukrainian).

Websites

9. 'Zastupnyku nachalnyka raiupravlinnia DSNS Luhanshchyny, yakyi pochav pratsiuvaty na voroha, povidomleno pro pidozru u derzhzradi' [The deputy head of the Luhansk region's regional department of the State Emergency Service, who began working for the enemy, was reported on suspicion of treason]. (Luhanska oblasna prokuratura. 15.09.2022). <https://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=319784&fp=60> (in Ukrainian).
10. 'Zastupnyku nachalnyka raiupravlinnia DSNS Luhanshchyny, yakyi pochav pratsiuvaty na voroha, povidomleno pro pidozru u derzhzradi' [Betrayed Ukraine and took a leading position in the pseudo-structure of the occupiers – an official of the State Emergency Service of Luhansk Oblast was informed of suspicion]. (Luhanska oblasna prokuratura. 22.08.2022). <https://lug.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=318532&fp=30> (in Ukrainian).

Conference paper

11. Zahynei-Zabolotenko Z. 'Do problemy kvalifikatsii okremykh proiaviv kolaboratsiinoi diialnosti' [On the problem of qualification of individual manifestations of collaborative activity]. *Problemy protydii kolaboratsiinii diialnosti*

v umovakh zbroinoi ta informatsiinoi ahresii rf proty Ukrainy: zb. mater. nauk. – prakt. sem. (m. Kyiv, 4 kvit. 2024 r.) 55 (in Ukrainian).

12. Yevtieieva D. P. ' Do pytannia rozmezhuvannia posadovoho kolaboratsionizmu (chastyny 2, 5, 7 st. 111¹ KK Ukrainy) ta derzhavnoi zrazy (st. 111 KK Ukrainy) ' [On the issue of distinguishing official collaborationism (parts 2, 5, 7 of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine) and high treason (Article 111 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Pravove zabezpechennia osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny: problemy teorii ta pravozastosuvannia: zb. mater. kruhloho stolu* (m. Kharkiv, 17 zhovt. 2022 r.) c. 79-83 < https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2025/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2_2025_%D0%9D%D0%94%D0%86-%D0%92%D0%9F%D0%97_%D0%BF%D0%B22.pdf> in Ukrainian)

Євтеєва Д. П.

Державна зрада vs посадовий колабораціонізм: проблеми розмежування та кваліфікації.

Статтю присвячено дослідженню розмежування між посадовим колабораціонізмом (частини 2, 5, 7 ст. 111¹ Кримінального кодексу України) і державною зрадою (ст. 111 Кримінального кодексу України), а також виробленню правил кваліфікації у випадку конкуренції між відповідними нормами.

Виокремлюються спільні та відмінні ознаки посадового колабораціонізму та державної зради. З'ясовано, що досліджувані норми можна розглядати як такі, що перебувають у співвідношенні загальної (ст. 111 KK України) та спеціальних (частини 2, 5, 7 ст. 111¹ KK України) (за ознаками обсягу та характеру діянь, місця їх вчинення та вигодонабувача). Співставлено санкції зазначених норм, що дало можливість порівняти ступінь суспільної небезпечності цих злочинів *de lege lata*.

Виявлено помилки кваліфікації слідчих і судових органів при застосуванні вказаних норм. Запропоновані такі правила кваліфікації при конкуренції між ними:

1) кваліфікація дії особи, що виразилися лише у виконанні нею трудових функцій за посадою, яку вона займає в незаконному органі влади на окупованій території, має відбуватися лише за відповідною частиною (2, 5 або 7) ст. 111¹ KK України. Як посадовий колабораціонізм за відповідною частиною ст. 111¹ KK України слід кваліфікувати також і дії особи, яка до окупації перебувала на державній службі в органах державної влади України, а під час окупації зайняла посаду в незаконних органах влади та виконувала функції в межах трудових обов'язків за цією посадою;

2) за сукупністю кримінальних правопорушень за частинами 2, 5 або 7 ст. 111¹ та ст. 111 KK України кваліфікація є можливою у випадках: а) якщо особа, обіймаючи посаду в незаконних органах влади на окупованій території, вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради та виходять за межі передбачених для її посади трудових обов'язків; б) якщо особа в умовах окупації спочатку вчинила дії, що підпадають під ознаки державної зради, а вже після їх вчинення зайняла певну посаду в незаконних органах влади.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальне законодавство, кримінальна відповідальність, злочини проти основ національної безпеки України, посадовий колабораціонізм, державна зрада, кваліфікація кримінальних правопорушень, конкуренція норм.

Yevtieieva D. P.

High treason vs. collaborationism of officials: problems of differentiation and qualification.

The article is devoted to the study of the distinction between collaborationism of officials (parts 2, 5, 7 of Article 111¹ of the Criminal Code of Ukraine) and high treason (Article 111 of the Criminal Code of Ukraine), as well as the development of qualification rules in the case of competition between the relevant norms.

The common and distinctive features of collaborationism of officials and high treason are highlighted. It was found that the studied norms can be considered as those that are in the ratio of general (article 111 of the CC of Ukraine) and special (parts 2, 5, 7 of article 111¹ of the CC of Ukraine) (according to the signs of the scope and nature of the acts, the place of their commission and the beneficiary). The sanctions of the specified norms are compared, which made it possible to compare the degree of social danger of these crimes *de lege lata*.

Errors in the qualification of investigative and judicial bodies in the application of the specified norms were revealed. The following rules of qualification in competition between these norms are proposed:

1) the qualification of the actions of a person, expressed only in the performance of labor functions in the position he/she holds in an illegal authority in the occupied territory, should be carried out only under the relevant part (2, 5 or 7) of Art. 111¹ of the CC of Ukraine. As collaborationism of officials under the relevant part of Art. 111¹ of the Criminal

Code of Ukraine should also be qualified the actions of a person who was in the civil service in the state authorities of Ukraine before the occupation, and during the occupation took position in illegal authorities and performed functions within the scope of labor duties for this position;

2) under the cumulation of criminal offenses under parts 2, 5 or 7 of Art. 111¹ and Art. 111 of the Criminal Code of Ukraine qualification is possible in cases: a) if a person while holding a position in illegal authorities in the occupied territory committed actions that have the signs of high treason and go beyond the scope of the labor duties prescribed for his/her position; b) if a person under conditions of occupation initially committed actions that fall under the signs of high treason, and after committing them, took a certain position in illegal authorities.

Key words: *criminal law, criminal legislation, crimes against the foundations of national security of Ukraine, collaborationism of officials, treason, qualification of criminal offenses, competition of norms.*

Стаття надійшла до редакції: 27.09.2025 р.

Прийнята до друку: 20.11.2025 р.